

## РОЛЬ СУДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Губанова І.В.,

аспірант,

завідувачка сектору судових економічних досліджень  
лабораторії судових економічних, товарознавчих досліджень  
та досліджень об'єктів інтелектуальної власності

Національного наукового центру «Інститут судових експертиз  
ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України

ORCID: 0000-0002-7981-0545

e-mail: [irinarybalchenko1999@gmail.com](mailto:irinarybalchenko1999@gmail.com)

### **Губанова І.В. Роль судової економічної експертизи фінансово-господарської діяльності підприємств у забезпеченні економічної безпеки.**

Судова економічна експертиза є важливим інструментом у протидії фінансовим злочинам, що загрожують економічній безпеці держави. У статті розглядається її значення для виявлення порушень у фінансово-господарській діяльності підприємств, аналізуються основні методи дослідження та їхня ефективність у розслідуванні економічних правопорушень.

Розглянуто основні методи дослідження, зокрема статистичний аналіз економічних правопорушень, економічне моделювання, бухгалтерську експертизу та порівняльний аналіз національних і міжнародних експертних практик. Зазначено, що ефективне проведення судової економічної експертизи забезпечує якісний доказовий матеріал для правоохоронних органів та сприяє обґрунтованому прийняттю судових рішень. Досліджено практичні аспекти застосування експертизи в процесі розслідування економічних злочинів, визначено її роль у попередженні правопорушень та посиленні фінансового контролю.

Оцінено вплив експертних висновків на прийняття управлінських рішень у сфері фінансової політики та економічної безпеки. Описано процес організації та призначення судової економічної експертизи фінансово-господарської діяльності підприємств, починаючи від збору даних і закінчуючи формуванням експертного висновку, який є важливим доказом у судових справах.

Зроблено висновок, що судова економічна експертиза є невід'ємною складовою механізму забезпечення економічної безпеки держави. Її ефективне застосування сприяє мінімізації ризиків фінансових правопорушень, підвищенню відповідальності суб'єктів господарювання, покращенню фінансового контролю та забезпеченню стабільного економічного розвитку країни. Подальший розвиток експертних методик, удосконалення законодавчої бази, а також інтеграція сучасних технологій сприятимуть посиленню ролі судової економічної експертизи у протидії економічній злочинності та захисті національних економічних інтересів. Зроблено висновок про необхідність інтеграції експертизи у фінансовий моніторинг та превентивний контроль для запобігання економічним злочинам.

**Ключові слова:** судова економічна експертиза, фінансові злочини, діяльність, економічна безпека, правопорушення, аналіз.

### **Gubanova I.V. The role of forensic economic expertise of financial and economic activities of enterprises in ensuring economic security.**

Forensic economic expertise is an important tool in combating financial crimes that threaten the economic security of the state. The article considers its importance for identifying violations in the financial and economic activities of enterprises, analyzes the main research methods and their effectiveness in investigating economic offenses.

The main research methods are considered, in particular, statistical analysis of economic offenses, economic modeling, accounting expertise and comparative analysis of national and international expert practices. It is noted that the effective conduct of forensic economic expertise provides high-quality evidentiary material for law enforcement agencies and contributes to the well-founded adoption of judicial decisions. The practical aspects of the application of expertise in the process of investigating economic crimes are studied, its role in preventing offenses and strengthening financial control is determined.

The impact of expert opinions on making managerial decisions in the field of financial policy and economic security is assessed. The process of organizing and assigning a forensic economic examination of the financial and economic activities of enterprises is described, starting from data collection and ending with the formation of an expert opinion, which is an important evidence in court cases.

It is concluded that forensic economic examination is an integral part of the mechanism for ensuring the economic security of the state. Its effective application contributes to minimizing the risks of financial offenses, increasing the responsibility of business entities, improving financial control and ensuring stable economic development of the country. Further development of expert methods, improvement of the legislative framework, as well as the integration of modern technologies will contribute to strengthening the role of forensic economic examination in combating economic crime and protecting national economic interests. The conclusion is made about the need to integrate expertise into financial monitoring and preventive control to prevent economic crimes.

**Key words:** forensic economic expertise, financial crimes, activity, economic security, offense, analysis.

**Постановка проблеми.** Сучасний економічний розвиток України супроводжується значними викликами, зокрема зростанням рівня економічної злочинності, що суттєво впливає на фінансову безпеку держави. Воєнний стан та глобальні економічні кризи загострюють проблеми, пов'язані з тіньовими фінансовими операціями, шахрайством, корупцією та іншими правопорушеннями у сфері господарської діяльності. Ефективна протидія економічним злочинам потребує застосування комплексних інструментів аналізу та оцінки фінансово-господарських операцій, серед яких ключову роль відіграє судова економічна експертиза. Вона дозволяє об'єктивно оцінити фінансовий стан суб'єктів господарювання, виявити незаконні операції та встановити розмір завданої шкоди.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Вагомий внесок у дослідження питання судової економічної експертизи зробили такі науковці, як О.В. Аніщенко, Р.Ф. Бруханський, В.М. Глібко, І.В. Гуцаленко, К.В. Капутник, Л.Г. Козловська, С.О. Козуб, І.А. Петрова, Е.Б. Сімакова-Єфремян, В.П. Хомутенко, О.В. Хомутенко та багато інших вчених. У своїх роботах вони розглядають проблеми фінансової злочинності, ефективність експертних методів та необхідність удосконалення нормативно-правової бази у цій сфері. Всі зазначені дослідження свідчать про необхідність подальшого удосконалення судової економічної експертизи з метою підвищення її ефективності у виявленні фінансових правопорушень та забезпеченні економічної безпеки держави.

**Метою дослідження** є визначення значущості судової економічної експертизи фінансово-господарської діяльності підприємств у розслідуванні фінансових злочинів та оцінка її впливу на економічну стабільність країни.

**Методи дослідження.** У роботі використано методи статистичного аналізу, порівняльного аналізу динаміки кримінальних правопорушень, а також методи економічного та бухгалтерського аналізу для оцінки фінансового стану підприємств.

**Викладення основного матеріалу.** Нестабільний стан економіки країни, посилений світовою фінансовою кризою, що спостерігається останніми роками, негативно позначився на роботі багатьох підприємств [1, с. 89], а воєнний стан в Україні – загострив проблеми пов'язані із злочинністю у сфері господарської діяльності. Оскільки фінансові злочини є однією з найбільших загроз для економічної стабільності України, а боротьба з ними вимагає нових підходів та інструментів, то незаперечливе значення у цій боротьбі має судова економічна експертиза фінансово-господарської діяльності підприємств, яка забезпечує всебічний аналіз фінансових операцій і діяльності суб'єктів фінансово-господарської діяльності.

Судова економічна експертиза є важливим інструментом для аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств у процесі судового провадження. Вона допомагає виявити можливі правопорушення, оцінити фінансовий стан суб'єктів господарювання та відповісти на питання щодо розмірів матеріальної шкоди, тобто є невід'ємною частиною суспільного життя. Вона не лише сприяє розслідуванню фінансових правопорушень, але й активно впливає на забезпечення економічної безпеки, адже вона допомагає виявляти і аналізувати ризики, які виникають через зловживання фінансовими ресурсами.

Досліджуючи стан злочинності у сфері господарювання, варто звернути увагу на динаміку офіційної статистики. Аналіз статистичних даних щодо кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності в Україні за період з 2020 року по 2024 року дозволяє виявити певні тенденції та зміни в економічній злочинності (табл. 1).

Таблиця 1 [2].

| Період | Кількість зареєстрованих кримінальних проваджень у попередньому періоді | Кількість зареєстрованих кримінальних проваджень у поточному періоді | Динаміка |
|--------|-------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------|----------|
| 2020   | 5947                                                                    | 5342                                                                 | -10,2%   |
| 2021   | 5342                                                                    | 5468                                                                 | 2,4%     |
| 2022   | 5468                                                                    | 3414                                                                 | -37,6%   |
| 2023   | 3414                                                                    | 4840                                                                 | 41,8%    |
| 2024   | 4840                                                                    | 5139                                                                 | 6,2%     |

Слід зазначити, що з початком військових дій у 2022 році, ресурси правоохоронних органів були переорієнтовані на забезпечення національної безпеки та оборони, що призвело до зменшення уваги до економічних правопорушень, ускладнились й самі процеси їх реєстрації та обліку. В результаті, у 2022 році спостерігається значне зниження кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності. За даними ОГП, у 2022 році було зареєстровано 3414 таких правопорушень, що на 37,6% менше порівняно з попереднім роком (2021 рік – 5468). У 2023 році кількість кримінальних проваджень у сфері господарської діяльності зросла на 41,8% та склала 4840, у 2024 році – 5139 (динаміка у порівнянні з попереднім роком – 6,2%) [2]. Загалом, же, за даними дашборду, у 2024 році кількість ідентифіковані ОГП кримінальних правопорушень, що стосуються бізнесу складала 6500 [3].

Таким чином, аналіз статистичних даних щодо кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності в Україні за період 2020–2024 років дозволяє виявити тенденції та вплив зовнішніх факторів, таких як військові дії, на економічну злочинність. Водночас, динаміка останніх років говорить про адаптацію злочинності до воєнного стану в країні та поступове її зростання. Тому, на нашу думку, формування ефективної системи запобігання кримінальним правопорушенням у сфері фінансово-господарської діяльності у майбутньому та зменшення статистичного показника скоєних правопорушень в даній сфері, неможливе без ефективної спільної роботи судових експертів-економістів та правоохоронних органів, адже процес доказування є важливим етапом під час розслідування кримінальних злочинів економічного спрямування, а призначення судової економічної експертизи є вкрай необхідним заходом для досягнення істини по справі, встановлення винних осіб та притягнення їх до відповідальності.

Між іншим, використання спеціальних економічних знань при проведенні судових економічних експертиз фінансово-господарської діяльності підприємств можуть бути необхідні не тільки у кримінальному, а й у інших провадженнях, адже організація призначення та проведення судових експертиз в Україні, зокрема й судових економічних експертиз фінансово-господарської діяльності підприємств, базується не лише на Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК), але й на низці нормативно-правових актів якими регулюється судова експертиза та правовий процес.

Зауважимо, що судова експертиза призначається тільки у разі реальної необхідності в спеціальних знаннях для встановлення фактичних даних, які входять до предмету доказування, тобто тоді, коли висновок експерта не може замінити інші засоби доказування. Саме можливість використання спеціальних знань у різних формах, у тому числі й в економічній, багато в чому визначає хід кримінального провадження (справи). Водночас, слід зазначити, що сутність спеціальних знань судового експерта загалом та судового експерта-економіста зокрема, визначається не лише особливостями та характеристиками тих об'єктів, на дослідженні яких він спеціалізується, а й методами (системою методів), які ним використовуються. Саме тому, важливим елементом у досягненні поставлених перед судовою економічною експертизою цілей та завдань є застосування при проведенні експертних досліджень ефективних підходів, методів та методик, способів та прийомів, які у своїй сукупності становлять методологію експертного дослідження.

Загалом, процес проведення експертного дослідження є складним комплексом дій, що складаються з отримання за допомогою певних прийомів необхідних початкових даних, перевірки їх, виявлення суперечностей досліджуваних даних з іншими матеріалами справи, встановлення причинного зв'язку між ними і зрештою – встановлення істини. Залежно від поставленої експертної задачі експертом обирається комплекс аналітичних методів і прийомів, що дозволяє йому встановити механізм викривлення фінансових і економічних показників, їх суперечність, невідповідність економічного змісту здійснених господарських операцій забезпеченню документації і т.п. [4, с. 30].

Так наприклад, процес проведення судової економічної експертизи фінансово-господарської діяльності підприємств повинен включати такі основні етапи:

- підготовчий етап, який включає:
  - з'ясування сутності поставленого перед судовою експертизою фінансово-господарської діяльності підприємств завдання;
  - вивчення наданих матеріалів щодо фінансово-господарської діяльності підприємств та визначення їх достатності;
  - окреслення загальної схеми дослідження з постановкою окремих завдань
- аналітичний, який передбачає:
  - вивчення наданих на дослідження документів за формою та змістом,
  - дослідження шляхом застосування різних методів, способів та прийомів;
  - співставлення об'єктів дослідження та визначення характеру зв'язків, що існують між ними;
- заключний, який складається із опису отриманих результатів та формулювання відповідей на поставлені питання (надання висновку експерта-економіста).

Розглядаючи процес проведення судової економічної експертизи фінансово-господарської діяльності підприємств й організацій підкреслимо, що даний вид судової економічної експертизи проводиться для дослідження:

- часток засновників під час розділу майна при виході учасника зі складу засновників підприємства;
- розміру дивідендів до виплати, розрахованого підприємством власнику корпоративних прав;
- обґрунтованості цільового витрачання бюджетних коштів;
- фінансового стану підприємства;
- вартості чистих активів товариства;
- обґрунтованості розрахунків плати за оренду майна;
- обґрунтованості розрахунків втраченої вигоди;
- визначення вірогідності банкрутства підприємства за допомогою існуючих методик;
- питань, пов'язаних із несвоєчасністю виплати заробітної плати працівникам;
- обґрунтованості розрахунків з дебіторами і кредиторами;
- правильності розрахунків проведених нарахувань та виплат пенсій громадянам тощо.

Виходячи з поставлених завдань, судова економічна експертиза фінансово-господарської діяльності підприємств, після її проведення, дозволяє відповісти на цілу низку питань, зокрема:

- Які основні економічні показники (ліквідності, платоспроможності і прибутковості тощо) фінансово-господарського стану (найменування організації) на дату укладання або закінчення терміну дії угоди (реквізити) характеризують господарсько-фінансову діяльність (найменування організації)?
- Чи підтверджується документально сума внеску до статутного фонду (найменування організації або учасника) та розрахунок розміру частини майна, що підлягає поверненню особі, яка вибула зі складу засновників (зазначається дата виходу)?
- Чи підтверджується документально розмір необґрунтованого заниження (несплати) орендної плати (найменування організації) у сумі (зазначається сума) за період (зазначається період), визначений в акті перевірки контролюючого органу або у позовних вимогах? Якщо так, – у якій сумі?
- Чи підтверджується документально постачання (товарів, робіт, послуг) за умовами договору закупівлі, укладеного між підприємствами з урахуванням додаткових угод та статті 41 Закону України «Про публічні закупівлі» у кількості (зазначається кількість) на суму (зазначається сума)?
- Чи підтверджуються документально висновки акта перевірки щодо нецільового використання бюджетних коштів, отриманих підприємством (найменування) за бюджетною програмою (назва програми)?
- Чи підтверджується документально розрахунок пенсійних виплат громадянину (прізвище, ім'я, по батькові), проведений установами Пенсійного фонду України за період (зазначається період)?
- Чи мали місце ознаки доведення до банкрутства, фіктивного банкрутства, прихованого банкрутства станом на певну дату за результатами аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства?
- Чи підтверджуються документально висновки акта перевірки щодо наявності у підприємства (найменування) заборгованості з виплати заробітної плати станом на (зазначається дата)?
- Чи підтверджується документально та нормативно розрахунок дивідендів до виплати, здійснений підприємством (найменування) власнику корпоративних прав (найменування юридичної особи або прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи) за період (зазначається період)?

– Чи підтверджуються документально висновки, зазначені в акті перевірки контролюючого органу (номер, дата) щодо завищення обсягів державної закупівлі (назва товарів, робіт, послуг) на суму (зазначається сума) порівняно з умовами договору (номер, дата), укладеного за результатами конкурсних торгів?

– Чи підтверджуються документально висновки акта перевірки контролюючого органу (номер, дата) щодо необґрунтованого перерахування бюджетних коштів на суму (зазначається сума) з урахуванням висновків інших видів експертиз? [5].

Наведений перелік питань не є вичерпним й може бути розширеним в залежності від економічних задач, які необхідно вирішити для встановлення істини по справі.

Правильне формулювання слідчим питань (експертної задачі), на які повинен дати відповіді судовий експерт-економіст, є на нашу думку важливою умовою ефективного проведення судової економічної експертизи фінансово-господарської діяльності підприємств. Загальними вимогами, які повинні задовольняти поставлені перед судовим експертом-економістом питання, є наступні:

- питання повинні бути суттєвими для даної справи та витікати з її матеріалів;
- без дослідження цих питань справа не може бути правильно вирішена;
- для вирішення цих питань необхідні спеціальні знання у галузі бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу господарської діяльності;
- вони не можуть бути вирішені інакше, ніж за допомогою судово-економічної експертизи;
- питання повинні бути конкретними та задаватися у суворій логічній послідовності [6, с. 53-54].

Підставою для проведення судової економічної експертизи фінансово-господарської діяльності підприємств, відповідно до чинного законодавства, є процесуальний документ про призначення експертизи, складений уповноваженою на те особою (органом), або договір з експертом чи експертною установою, укладений за письмовим зверненням особи у випадках, передбачених законом, в якому обов'язково зазначаються її реквізити, номер справи або кримінального провадження або посилання на статтю закону, якою передбачено надання висновку експерта, перелік питань, що підлягають вирішенню, а також об'єкти (матеріали), що підлягають дослідженню [7, с. 61; 8]

Підставою для отримання висновку спеціаліста при з'ясуванні обставин вчинення кримінального проступку є запит службової особи підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, уповноваженої особи іншого підрозділу зазначених органів, які уповноважені здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків [9].

При організації судової економічної експертизи фінансово-господарської діяльності, у документі про призначення експертизи (залучення експерта) зазначаються такі дані:

- місце й дата винесення постанови чи ухвали; посада, звання та прізвище особи, що призначила експертизу (залучила експерта);
- назва суду; назва справи та її номер; обставини справи, які мають значення для проведення експертизи;
- підстави для призначення експертизи;
- прізвище експерта або назва експертної установи, експертам якої доручається проведення експертизи;
- питання, які виносяться на вирішення експертові;
- перелік об'єктів, що підлягають дослідженню (у тому числі порівняльних зразків та інших матеріалів, направлених експертові, або посилання на такі переліки, що містяться в матеріалах справи); інші дані, які мають значення для проведення експертизи [8].

Разом з документом про призначення експертизи (залучення експерта) на дослідження слід надати документи бухгалтерського обліку та звітності, які є інформаційними джерелами для судового експерта-економіста та містять вихідні дані для вирішення поставлених питань та є об'єктами дослідження судової економічної експертизи. Для цього орган (особа) що призначив експертизу повинен не лише добре знати матеріали справи, але й впевнено орієнтуватися в загальних питаннях економічної експертизи та уявляти її можливості. За найбільш складними справами, у разі потреби для визначення, які саме документи слід надати експерту на дослідження в кожному конкретному випадку, доцільно отримати консультацію експерта-економіста [5].

Основними об'єктами дослідження при проведенні судових економічних експертиз фінансово-господарської діяльності підприємств, в залежності від експертної задачі, є:

- повна фінансова звітність, яка включає п'ять форм – баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал та примітки за формами 1, 2, 1-м, 2-м та 1-мс, 2-мс;



- загальна оборотно-сальдова відомість по субрахункам;
- реєстри бухгалтерського обліку;
- первинні документи бухгалтерського обліку;
- статут та установчі документи товариства;
- пенсійна справа;
- договори оренди, договори купівлі-продажу, договори поставки тощо;
- банківські виписки тощо.

В якості джерел інформації, при проведенні дослідження фінансово-господарської діяльності підприємств, судовий експерт-економіст досліджує також акти документальних перевірок діяльності підприємства, довідки, висновки спеціалістів тощо. При проведенні дослідження можуть бути використані й інші джерела інформації, такі як: протоколи допитів, показання звинувачених (обвинувачених) і свідків, висновки судових експертиз експертів інших спеціальностей.

Варто звернути увагу, що в період військового стану зросла кількість запитів від правоохоронних органів та судів на проведення судових економічних експертиз з питань документального підтвердження висновків актів ревізій (перевірок) органів Державної аудиторської служби України (раніше Державної фінансової інспекції) стосовно збитків встановлених в ході проведенні комплексного аналізу фінансово-господарської діяльності та визначення фінансової неспроможності суб'єктів господарювання.

При поведенні досліджень в таких справах судові експерти-економісти використовують Методику проведення судових економічних експертиз з питань комплексного аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств, адже правильно обраний підхід до аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства може стати основою для отримання достовірних даних показників, що характеризують його діяльність, а отже, максимально правильно визначити ефективність використання фінансових ресурсів підприємства, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів та фінансової стійкості з метою ефективного функціонування підприємства.

Методика призначена, у першу чергу, для використання судовими експертами-економістами державних спеціалізованих установ, які мають відповідну вищу економічну освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію судового експерта зі спеціальності 11.2 – «Дослідження документів про економічну діяльність підприємств й організацій». В ній наведено рекомендації щодо експертного дослідження проведення судових економічних експертиз з питань комплексного аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств та визначений алгоритм послідовних дій експерта при вирішенні питань, пов'язаних з питаннями комплексного аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств з використанням сучасних вітчизняних та зарубіжних методів діагностики. До того ж, методика узагальнює алгоритм дослідження, деталізованого відповідно до особливостей стосовно комплексного аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств, який передбачає конкретизацію дій експертів на кожному з етапів проведення досліджень та дозволяє створити єдиний методичний підхід при проведенні подібних експертиз.

Судова економічна експертиза проведена із застосуванням вищенаведеної методики є важливим механізмом для виявлення та аналізу фінансових ризиків, що можуть загрожувати економічній безпеці держави. Також аналіз фінансової діяльності суб'єктів господарювання дозволяє вчасно виявляти можливі фінансові зловживання або неправомірні дії та застосовувати далі превентивні заходи. В цьому випадку судова економічна експертиза фінансово-господарської діяльності підприємств відіграє контролюючу функцію.

**Висновки.** Таким чином, можна констатувати, що судова економічна експертиза є надзвичайно важливим елементом у системі правосуддя для протидії фінансовим злочинам та забезпечення економічної безпеки в Україні. Вона забезпечує чітке і обґрунтоване розслідування фінансових правопорушень, що є основою для ухвалення справедливих рішень й необхідною умовою для підвищення ефективності боротьби з економічною та фінансовою злочинністю. Водночас, фінансові злочини є однією з найбільших загроз для економічної безпеки не тільки України, але й багатьох інших країн. Тому, перейняття міжнародної та європейської експертної практики може позитивно вплинути на вітчизняну експертну та криміналістичну галузь та сприяти посиленню національної економічної безпеки. На нашу думку, для покращення ефективності судової економічної експертизи загалом та судової економічної експертизи фінансово-господарської діяльності підприємств зокрема, в першу чергу варто звернути увагу на європейські стандарти та професійні навички зарубіжних спеціалістів та імплементувати їх у вітчизняну практику.

**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Губанова І. В. Особливості моделювання ймовірності банкрутства за допомогою дискримінантних моделей та їх застосування в судовій економічній експертизі. *Бізнес Інформ*. 2021. № 2. С. 88–93. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-2-88-93> (дата звернення: 28.03.2025).
2. Статистична інформація Офісу Генерального прокурора. URL: <https://erdr-map.gp.gov.ua/csp/map/index.html#/table> (дата звернення: 28.03.2025).
3. Дашборд Офісу Генерального прокурора. *Статистика розслідування і розгляду в судах кримінальних правопорушень, які пов'язані із здійсненням господарської та інвестиційної діяльності*. URL: [https://dashboard.gp.gov.ua/?utm\\_source=chatgpt.com](https://dashboard.gp.gov.ua/?utm_source=chatgpt.com) (дата звернення: 28.03.2025).
4. Методика «Методи, способи та прийоми, які використовуються при проведенні судово-економічних експертиз». / Дніпропетровський НДІСЕ Міністерства юстиції України. Реєстр методик проведення судових експертиз. Рік створення методики 2003. Дата прийняття рішення про державну реєстрацію 03.03.2010. № 261, реєстраційний код 11.0.08.
5. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: затв. наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5. *Офіційний вісник України*. 1998. № 46. Ст. 1715.
6. Муляр В.О. Судово-економічна експертиза та методичні основи її проведення : дипломна робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» / В.О. Муляр. – Вінниця, 2018. – 130 с. – (Галузь знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальність 071 «Облік і оподаткування»).
7. Бандурко Д., Зоц М. Організаційні засади призначення і проведення судово-економічних експертиз. *Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем: матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кропивницький, 30 листоп. 2023 р.)*. Кропивницький: ЦНТУ, 2023. С. 60–62.
8. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: затв. наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5. *Офіційний вісник України*. 1998. № 46. Ст. 1715.
9. Про судову експертизу: закон України від 25.02.1994 № 4038–XII. (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 28. Ст. 232.